

40 DE ANI DE LA VICTORIA ASUPRA FASCISMULUI

Din lupta poporului român împotriva Germaniei hitleriste

În existența și evoluția fiecărui popor, istoria consemnează momente cu semnificații deosebite, evenimente ce au determinat profunde mutații, jalonind, în liniile fundamentale, întreaga dezvoltare politică, economică și socială. Revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă declanșată la 23 august 1944, sub conducerea Partidului Comunist Român, se constituie astfel, prin deschiderile făcute și transformările implicate uriașului proces revoluționar ce a antrenat toate componentele și domeniile vieții și activității poporului român, în piatra de hotar ce stă la baza devenirii noastre socialiste, libere și independente. „Declanșarea revoluției de eliberare socială și națională din august 1944 — sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretarul general al Partidului Comunist Român — a inaugurat o etapă nouă în istoria patriei, a deschis calea împlinirii idealurilor și năzuințelor de dreptate și libertate ale poporului român, a cuceririi depline a independenței și suveranității naționale, a afirmării României ca națiune liberă și demnă în rîndul națiunilor lumii. Înfăptuirea insurecției a marcat începutul unor ample mișcări sociale ale maselor largi ale poporului, în frunte cu clasa muncitoare, conduse de partidul comunist, pentru transformarea revoluționară a societății românești”¹.

Inițiată, pregătită și condusă de Partidul Comunist Român revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, expresie a opțiunilor fundamentale ale poporului român, s-a definit într-o materializare nemijlocită a consensului național, în care armata, în totalitatea ei, a acționat fără nici o defecțiune pentru împlinirea intereselor majore ale poporului din care făcea parte.

Declanșată în după-amiaza zilei de 23 august 1944, după o îndelungată și minuțioasă pregătire, prin arestarea guvernului antonescian și răsturnarea regimului politic existent, revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă s-a materializat prin ridicarea întregului popor român la luptă pentru înfăptuirea obiectivelor înscrise în „Declarația Comitetului Central al Partidului Comunist din România”: „[...] scoaterea României din Axă și curățirea teritoriului românesc de ocupația hitleristă, instaurarea unui regim de drepturi și libertăți publice”². În același timp, în Proclamația șefului statului, difuzată la radio în seara zilei de 23 august 1944, începînd cu ora 22,15 — document la elaborarea căruia au participat și reprezentanți ai P.C.R. — se preciza că „Poporul nostru înțelege să fie singur stăpîn pe soarta sa”³. Aproape 1 100 000 de militari români încadrați în 3 comandamente de armată, 11 de corp de armată și similare, 7 comandamente teritoriale, 29 divizii operative, 21 divizii de instrucție, o brigadă de căi ferate, unități și mari unități de artilerie antiaeriană, pionieri și pontonieri,

¹ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 18, Edit. politică, București, 1979, p. 581—582.

² *Documente privind istoria militară a poporului român*, 23—31 august 1944, vol. I, Edit. militară, București, 1977, documentul nr. 1.

³ *Ibidem*, documentul nr. 2.

grăniceri, jandarmi, pompieri etc.⁴ aflate pe linia frontului, în dispozitiv defensiv pe linia de demarcație cu Ungaria horthystă, în garnizoanele de pace, în zone și puncte de importanță strategică, au executat fără șovăire ordinul de a se alătura „armatelor aliate“. Pe baricadele revoluției s-au situat muncitorimea, țărâna, intelectualitatea, toți cetățenii României, care au declanșat lupta „fără cruțare, cu toate armele, împotriva dușmanului de moarte al poporului român, pentru asigurarea viitorului său“⁵, înfăptuindu-se astfel îngemănarea de voință și acțiune ce va asigura victoria și, implicit, condițiile propice realizării dezideratelor naționale și sociale ale întregului nostru popor. Până la 31 august, o suprafață de peste 150 000 km pătrați din teritoriul național a fost complet curățită de forțele Wehrmachtului, marile unități ale Armatei 1 române reușind în același timp să asigure acoperirea pe linia de demarcație din Transilvania și pe frontiera de sud, sud-vest și de vest, ceea ce a permis dirijarea și concentrarea rapidă a forțelor sovietice la nord și vest de linia Carpaților într-un cap de pod ce însuma 50 000 km pătrați. Acțiunile insurecționale au avut un puternic impact asupra tuturor desfășurărilor politico-militare din spațiul central și sud-est european și, implicit, continental⁶.

După încheierea victorioasă a luptelor insurecționale, armata română, împreună cu forțele sovietice, care au dus greul războiului în cea de-a doua conflagrație mondială, utilizând capul de pod din Transilvania, Crișana și Banat, au dezvoltat ofensiva pentru eliberarea părții de nord-vest a României aflată sub ocupația hitleristo-horthystă. Cu jertfa și singele a 49 744 militari români — morți, răniți și dispăruți — în luptele de la Sfintu Gheorghe, Dealul Singeorgiu, Aiud, Tirgu Mureș, Cluj, Oradea, Carei, Satu Mare etc., forțele române și sovietice au reușit, până la 25 octombrie 1944, să elibereze întreaga parte de nord-vest a țării de sub ocupația hitleristo-horthystă.

La chemarea însuflăitoare a Partidului Comunist Român — „Totul pentru front, totul pentru victorie!“ — poporul român și-a concentrat toate resursele potențialului său economic și militar pentru continuarea participării la războiul antihitlerist, alături de forțele coaliției Națiunilor Unite, până la înfrângerea completă a Germaniei naziste.

Pe parcursul a aproape patru luni, cit au durat luptele pentru eliberarea Ungariei, armata română a participat cu peste 210 000 de militari încadrați în 17 divizii de infanterie, munte și cavalerie, două brigăzi de artilerie antiaeriană, o brigadă de căi ferate, un corp aerian, alte unități și formațiuni, care au eliberat 1 237 localități și puncte populate, între care 14 orașe, au cucerit trei masive muntoase și au forțat 4 cursuri de apă. În aprigele înceștări de pe teritoriul Ungariei, jertfa de sînge a armatei române s-a ridicat la peste 42 000 de soldați, gradați, subofițeri și ofițeri — morți, răniți și dispăruți.

După ce au zdrobit rezistențele opuse de inamic în nordul Ungariei, marile unități ale Armatei 4 române au depășit, la 18 decembrie 1944, frontiera ungaro-cehoslovacă, continuînd împreună cu trupele sovietice ofensiva pentru eliberarea Cehoslovaciei.

Adresîndu-se, la începutul anului 1945, atît tinerilor îmbrăcați în haine militare, care își jertfeau viața pentru eliberarea poporului cehoslovac prieten, cit și aceloră din țară care, prin muncă neîntreruptă și sacrificii materiale deosebite, susțineau efortul de război al țării, tovarășul Nicolae Ceaușescu, în acea vreme

⁴ Arh. M.Ap.N., fond 948, dosar nr. 1404, vol. 1, f. 23.

⁵ *Documente privind istoria militară a poporului român*, 23—31 august 1944, vol. I, Edit. militară, București, 1977, documentul nr. 1.

⁶ *Asupra ecoului și dimensiunilor strategice, politice și logistice ale actului de la 23 august 1944 vezi pe larg Ecoul internațional al revoluției din August 1944 și al contribuției României la războiul antihitlerist*, Edit. politică, București, 1984.

secretar general al Uniunii Tineretului Comunist, evidenția corelația dintre participarea la războiul antihitlerist și însăși dezvoltarea liberă a poporului nostru: „România duce azi un război pentru interesele întregului popor român [...] Prima sarcină a tineretului român este unirea întregului tineret într-o largă mișcare pentru mărirea efortului de război, pentru refacerea țării, pentru progres. Toți tinerii trebuie să se considere soldați ai luptei contra fascismului [...] Întreaga țară trebuie să muncească pentru a asigura armatelor care luptă pe front tot ce au nevoie”⁷.

Pe parcursul celor cinci luni cit au acționat pe teritoriul Cehoslovaciei, în condiții deosebit de dificile, pe un teren muntos, puternic compartimentat, marile unități române (17 divizii de infanterie, munte, cavalerie și artilerie antiaeriană, un corp aerian, o brigadă de căi ferate, un regiment de care de luptă și alte unități și formațiuni), cu un total de 248 430 militari, au pătruns în dispozitivul inamic pe o adâncime de peste 400 km, au forțat 4 cursuri mari de apă și au străbătut 10 masive muntoase mai importante, eliberând 1722 localități și puncte populate, între care 31 orașe. Jertfa dată de un număr de 66 995 militari — morți, răniți și dispăruți — a cimentat prietenia tradițională dintre popoarele română și cehoslovacă.

Sfârșitul războiului antihitlerist a găsit armata română pe front, victorioasă, cu efective ce se ridicau la 198 522 de oameni, alături de armatele țărilor Națiunilor Unite, aducându-și o contribuție importantă la zdrobirea Wehrmachtului și la eliberarea Ungariei, Cehoslovaciei și Austriei de sub dominația fascistă. În slujba războiului antihitlerist, România a pus întregul său potențial uman, militar și economic. De la 23 august 1944, în cele 260 de zile de aprige înclăstări, armata română a străbătut prin lupte grele peste 1 700 km de la țărmul Mării Negre pînă la Podișul Boemiei, a eliberat aproape 4 000 de localități și puncte populate, a forțat 12 cursuri mari de apă, a escaladat circa 20 masive muntoase mai importante, a provocat inamicului pierderi mari (117 798 de militari luați prizonieri și 18 731 găsiți morți pe teren) ce echivalează cu efectivele a 14 divizii. Pentru obținerea acestor succese, armata română a întrebuițat în lupte 538 536 de militari, din care s-au jertfit aproximativ 170 000 de luptători (morți, răniți și dispăruți). Acestor jertfe și eforturi umane li s-a adăugat contribuția economică a întregii națiuni române, care, după unele date centralizatoare, s-a ridicat la peste un miliard de dolari (valută 1938), adică de peste patru ori bugetul țării pe anul financiar 1937/1938.

Marea victorie din mai 1945 asupra fascismului a fost întâmpinată de poporul român cu profundă satisfacție și mîndrie patriotică. „Poporul român — arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu — are marea satisfacție de a se fi găsit în ultimele 8 luni ale războiului alături de armatele sovietice și celelalte forțe antifasciste, de a-și fi adus contribuția activă la înfrîngerea Germaniei hitleriste, la marea victorie asupra fascismului — ceea ce i-a creat posibilitatea de a-și făuri o viață nouă, independentă”⁸.

Prezentăm în continuare cîteva documente care evidențiază contribuția importantă adusă de România la înfrîngerea fascismului, vitejia militarilor români și comportarea lor ireproșabilă față de populația locală din Ungaria și Cehoslovacia.

IOAN TALPES
ALEXANDRU DUTU
MIHAI RETEGAN
ALECSENIA ANDONE

⁷ „Scînteia tineretului”, nr. 9 din 1 ianuarie 1945.

⁸ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilaterale dezvoltate*, vol. 11, Edit. politică, București, 1975, p. 562.

1

1944 septembrie 16. Raport privind acțiunile desfășurate de formațiunile de premilitari împotriva trupelor germane pe teritoriul județului Tîrnava Mare.

Garnizoana Sighișoara

Nr. 3 784

1944, luna septembrie, ziua 16

Către

Inspectoratul general al pregătirii premilitare
București, Nicolae Filipescu nr. 20

Am onoarea a raporta următoarele :

Premilitarii din subcentrul de pregătire premilitară nr. 60, Școlari 61 și 62 Urb. Sighișoara, împreună cu inspectorii Hodiș Gheorghe, Dragomir Ion, Mărginean Ion, Bucescu Constantin și Herlea Laurian, au dat și depus un prețios concurs la dezarmarea trupelor germane ce se aflau în garnizoana Sighișoara și cele ce se aflau în retragere prin această localitate.

Pe timpul de la 23 august 1944 pînă la 16 septembrie 1944 toți acești premilitari și instructori au fost puși în subzistența Cercului teritorial Tîrnava Mare și înarmați au făcut siguranța orașului, paza depozitelor cu materiale de la trupele germane, precum și patrulă prin oraș, deoarece în garnizoana Sighișoara nu este nici o unitate militară.

Avînd în vedere munca, devotamentul și priceperea de care au dat dovadă premilitarii și instructorii arătați mai sus, vă rugăm să binevoiți a dispune să fie citați prin ordin de zi pe Inspectoratul general al pregătirii premilitare.

Comandantul garnizoanei,
Locotenent-colonel E. Curpen

Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond Inspectoratul pregătirii premilitare, dosar nr. 777/1944, f. 41.

2

1944 octombrie 26. Comunicatul Marelui Stat Major al Armatei Române cu privire la continuarea operațiunilor pentru distrugerea forțelor inamice pe teritoriul Ungariei.

MARELE STAT MAJOR AL ARMATEI

Comunicat

asupra operațiunilor din ziua de 26 octombrie 1944

După ce au depășit frontiera româno-maghiară, în tot lungul ei, trupele române, în colaborare cu cele sovietice, continuă operațiunile pentru distrugerea forțelor inamice din zona Tisei superioare.

Au fost ocupate numeroase localități din Ungaria de nord-est, între care Csengen, Tyukod, Ura, Vallaaj, Merk, Batori, Csengeruj Falu.

Între Dunăre și Tisa, forțe sovietice în legătură cu trupele române continuă să cîștige teren.

Arh. St. București, fond Ministerul Propagandei Naționale — Presa internă, dosar 1/1944, f. 144 și în ziarul „Timpul”, an. VIII, nr. 2679 din 28 octombrie 1944, f. 1.

3

1944 octombrie 27. Telegramă înaintată de comandantul Armatei a IV-a Române Președinției Consiliului de Miniștri prin care se aduce la cunoștință eliberarea în ziua de 25 octombrie a ultimului colț de pămînt românesc de sub stăpînirea străină.

PREȘEDINȚIA CONSILIULUI DE MINIȘTRI
CABINETUL DOMNULUI PRIM MINISTRU

Am onoare a înainta alăturat telegrama nr. 308.965 din 25 octombrie 1944 a Armatei 4-a adresată Domnului Prim Ministru, General Sănătescu, cu rugămintea de a fi parafrazată în cazul când va fi dată publicității.

D.O.

ȘEFUL SERVICIULUI CIFRULUI
General, Marinescu Petre

pentru conformitate,
ȘEFUL ECHIPEI DE SERVICIU
Maior, ss. Savopol Gh.

DOMNULUI GENERAL SĂNĂTESCU
PREȘEDINTELE CONSILIULUI DE MINIȘTRI
BUCUREȘTI

În momentul când trupele Armatei 4 române au cucerit prin lupte grele frontiera de Nord-Vest a României, eliberând pentru vecie ultimul colț robit al pământului românesc, împărtășim DOMNIEI VOASTRE și GUVERNULUI ȚĂRII bucuria și mândria acestui fapt de arme merit să asigure unitatea și libertatea PATRIEI.

COMANDANTUL ARMATEI 4

GENERAL DE CORP DE ARMATĂ, G. AVRAMESCU

p. ȘEF DE STAT MAJOR
COLONEL, N. DRAGOMIR

Nr. 308.965 din 25 octombrie 1944

Arh. St. București, fond Președinția Consiliului de Miniștri, Cabinetul Militar Sănătescu — Rădescu, dosar 38/1944, f. 79—80.

4

1944 octombrie 27. Telegramă adresată de ministrul de război, general de Corp de Armată M. Racoviță, mareșalului Malinowski cu ocazia eliberării Transilvaniei, prin care îi transmite urări de continuare izbîndă asupra armatelor hitleriste.

D. Ministru de Război, General de Corp de Armată, M. Racoviță, a trimis Domnului Mareșal Malinowski următoarea telegramă :

DOMNULE MAREȘAL,

În clipa în care vitezele Armate de sub comanda Domniei Voastre au atins pretutindeni granița de vest a Ardealului românesc, Vă adresez o dată cu admirația și recunoștința mea și a armatei, urările cele mai sincere de izbîndă deplină asupra inamicului comun.

MINISTRU DE RĂZBOI

General de Corp de Armată

M. Racoviță

Arh. St. București, fond Ministerul Propagandei Naționale — Presă internă, dosar 1/1944, f. 145.

5

1944 decembrie 7. Scrisoare prin care autoritățile comunei Tiszavárkony mulțumesc militarilor români pentru ajutorul dat populației locale în ceea ce privește aprovizionarea cu hrană și asigurarea sanitară.

A 19 HIDÁSZ SZÁZAD PARANCSNOKSÁGNAK

Tiszavárkony község elöljárósága úgy a maga, mint a polgárság nevében hálás köszönetét fejezi ki azon sok joért, melyben a 19. század által részesült. Ezen csapatok a megszállás óta erkölcsi tekintetben a szeretetünket és bizalmunkat érdemelte ki.

Köszönetet kell mondanunk a parancsnokságnak különösen azért a joságért, hogy a harcok által megrongált malmunkat kijávitva, újból, üzembe helyezte és lakosságunkat kenyérhez juttatva az éhségtől szabadította meg.

A legnagyobb hálával kel adózunk a doktor urnak, aki éjél — nappal készséggel állt a beteg polgárok vizsgálatára, és betegeinkel minden, ellenszolgáltatás nélkül orvosossággal látva el egészségüket vissza nyerhették. [...]

Valláserkölcsei tekintetben is példát mutatok lakosságunknak mert az istentiszteleten tömegesen jelentek meg és volt aki a (vecut)mise alatt a hivekkel közösen áldozott.

Ezek után a polgárság és a katonaság között kölcsönös megbecsülés jöt létre már a lakosságunk a román katonasággal bizalommal és testvéri együtértéssel beszélget, nem pedig elmenekül tőle.

Ezen viszony kiépítésében a legnagyobb része volt a parancsnok százados urnak aki megjelenésékor kijelentette, hogy a lakoságnak attya akar lenni, és arra kért, hogy mindig legyünk engedelmes gyermekei. A szeretet után igyekeztünk a néma ígéretet tettekkel beváltani.

Ezen levelünkkel a százados csapata iranti tiszteletünket fejezük ki és igérjük, hogy a jövőben e kölcsön szeretettel még jobban ki fogjuk melyíteni.

Magunkat és községünket a százados ur pártfogásába ajálva maradunk kiváló tisztelettel.

Tiszavárkony, 1944, dec. 7.

Pleb, egylközi
elnöke

Egylközi
jegyző
[Indescifrabil]

Közs. biró
[Indescifrabil]

[Indescifrabil]

Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond Marele Stat Major, Serviciul cultural, dosar nr. 296/1944—1945, f. 390.

Traducere :

COMANDAMENTUL COMPANIEI 19 PONTONIERI

Conducerea comunei Tiszavárkony mulțumește cu recunoștință atit în numele nostru, cit și în numele cetățenilor săi Companiei 19 Pontonieri pentru tot binele de care a avut parte.

Încă de la sosire, aceste unități au cîștigat din punct de vedere moral dragostea și încrederea noastră.

Trebuie să transmitem mulțumiri comandantului în special pentru binele de a ne fi reparat și pus în funcțiune din nou moara avariată în timpul luptelor, astfel încit a salvat de foamete populația comunei care putea avea piine.

Sintem datori cea mai mare recunoștință domnului doctor, care ziua și noaptea a fost gata să-i consulte pe cetățenii bolnavi fără recompensă, dîndu-le și medicamente ca să-și recapete sănătatea.

Și din punct de vedere al eticii religioase au dat exemplu locuitorilor comunei noastre deoarece au participat în masă la slujbele religioase și au fost printre ei și cei care în timpul liturghiei s-au împărțășit împreună cu credincioșii.

După acestea cetățeni și soldați și-au arătat respect reciproc, populația se adresează militarilor români cu încredere și înțelegere frățească, nu mai fugе de ei.

În formarea acestor relații rolul cel mai important l-a jucat comandantul companiei care încă de la sosire a declarat că dorește să fie un părinte față de populație și ne-a cerut ca întotdeauna să-i fim copii ascultători. După dragostea <care ni s-a arătat> ne-am grăbit cu promisiunea mută s-o transformăm în faptă.

Prin această scrisoare, dorim să ne arătăm recunoștința față de unitățile companiei și promitem că pe viitor vom adinci și mai mult prietenia reciprocă.

Punîndu-ne pe noi și comunitatea noastră sub protecția comandantului companiei, rămînem cu deosebit respect.

Tiszavárkony, 1944, 7 decembrie.

Paroh, șeful bisericii,

[Indescifrabil]

Secretarul bisericii,
[Indescifrabil]

Primar,
[Indescifrabil]

6

1944 decembrie 8. Raport al Marelui Stat Major către Președinția Consiliului de Miniștri în care se evidențiază contribuția armatei române în războiul antihitlerist și se propune efectuarea unor demersuri pe lângă guvernele Națiunilor Unite pentru a se acorda României statutul de cobeligerantă.

<Nr.> 683 401 <din> 8 decembrie <1944>

*Marele Stat Major
către
Președinția Consiliului de Miniștri
Cabinet*

Am onoarea a înainta alăturat, în copie, raportul Marelui Stat Major, nr. 680 319 din 23 septembrie 1944, prin care se arată necesitatea și justificarea recunoașterii de către aliați a situației de „cobeligerantă” pentru România în războiul contra Germaniei și Ungariei.

În situația actuală, temeuriile cererii noastre sunt sporite de următoarele elemente care materializează contribuția pe care a adus-o și o aduce azi, în continuare, armata română :

1. Avem angajate pe front, în cadrul Frontului 2 ucrainean, 14 divizii care dețin o porțiune de peste 125 km pe acel front ;
2. Diviziile române luptă în prezent contra forțelor germane și ungare la depărtări de 100—200 km dincolo de frontiera țării ;
3. Pierderile suferite de armata română în operațiunile contra forțelor germane și ungare, de la 23 august și pînă azi, depășesc un total general de 100 000 (ofițeri, subofițeri și trupă).

În aceste condițiuni, dat fiind și interesul ce avem ca recunoașterea calității de cobeligerant să se producă înainte de scoaterea din cauză a Ungariei, care ar putea să aibă loc curînd după ocuparea Budapestei, cu onoare propunem a se face, de urgență, interveniri în acest scop.

Pentru șeful Marelui Stat Major,
General adjutant S. *Mardari*

Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond Marele Stat Major, Secția 3-a, dosar nr. 2 845, f. 265.

7

1944 decembrie 15. Scrisoarea unui cetățean ungur către Regimentul 6 artilerie călăreată care evidențiază comportarea umană a trupelor române față de populația civilă

Jegyzőkönyv

En alulirot Varga Sándor Tápióság lakos Grof Bethlen utca 566 Magyarországon ezenel alulirtam a következőket. A mi utcánkban alomásozik a Román hadsereg vagy 4 hét óta. Ezekről az emberekről a Román hadseregről azt kel figyelentennem hogy rendes emberek és nagyon tisztességesek es nagyon jól viselkednek velünk civilekkel szemben és a családunkal szemben. Példat adva sok segítséget nyújtanak nekünk amikor kérünk tőlük.

Reméljük hogy nem létezik az uczánkban olyan ember hogy neki kelementlenségét okoztak volna a Román katonák. Ezenel kijelentem hogy megvagyok elégedve a hogyan mostanáig a Román katonák viselkedkenek velünk civilekkel szemben.

Ezel eszt a jegyzőkönyvet saját kezüleg aláírtam es nem kenyszeritet senki.

Tápióság, 1944, XII 15
Varga Sándor

Arhiva Ministerului Apărării Naționale, Fond Marele Stat Major, Serviciul cultural, dosar nr. 295/1944—1945, f. 263.

Traducere :

Proces-verbal

Subsemnatul Varga Sándor, locuitor al comunei Tápíóság, strada Contele Bethlen nr. 566, Ungaria, declar următoarele :

Pe strada noastră staționează armata română de vreo patru săptămîni. În ceea ce-i privește pe acești oameni și armata română trebuie să subliniez că sînt oameni de treabă și foarte cinștiți și se poartă foarte bine cu noi civilii și cu familiile noastre. De exemplu, ne dau ajutor ori de cîte ori le cerem.

Sperăm că nu există pe strada noastră vreun om căruia soldații români să-i fi făcut vreo neplăcere. Prin aceasta declar că sînt mulțumit de felul în care se comportă soldații români față de noi civilii.

Acest proces-verbal l-am semnat cu mîna mea fără să mă forțeze nimeni.

Tápíóság, 15 decembrie 1944

Varga Sándor

8

1944 decembrie 21. Comunicatul Marelui Stat Major al Armatei asupra operațiunilor de luptă pe teritoriul Cehoslovaciei ale trupelor Armatei 4 Române.

MARELE STAT MAJOR AL ARMATEI

Comunicat :

asupra operațiunilor din ziua de 21 decembrie 1944

Pe teritoriul Cehoslovaciei, trupele Armatei 4-a Române continuă operațiunile ofensive.

În luptele din ziua de 19 decembrie s-a distins în mod deosebit regimentul comandat de Colonelul Totu Elefterie, cu batalionul de sub comanda căpitanului Dotescu. De asemeni s-a distins batalionul comandat de maiorul Tănăsescu Ștefan.

Aceste unități au pătruns adînc în dispozitivul inamicului producîndu-i pierderi grele, făcînd mulți prizonieri și capturînd numeroase materiale de război.

La Vest de munții Bükk, vînătorii noștri de munte au continuat înaintarea, înfrîngînd rezistența înverșunată a inamicului. Au fost cucerite mai multe localități printre care cele mai importante sunt : Csokva, Lenarddaroc, Silvasvarad, Omany, Jarkaslijuk și gara Sata.

La est de Budapesta, vie activitate de luptă.

Arh. St. București, fond Ministerul Propagandei Naționale — Presa internă, dosar 3/1944, f. 95 și în „Timpul“, an VIII, nr. 273 din 23 decembrie 1944, pag. 1.

9

1945 ianuarie 11. Scrisoare de mulțumire pentru aportul ostașilor români în recuperarea unor valori muzeale ale Academiei ungare de Științe.

Rákoskeresztur község elöljáróságától

Tekintetes

Román Katonai Parancsnokság

Alullírottok Rákoskeresztur községközönség nevében hálás köszönetünket nyilvánítjuk a Tekintetes Román Katonai Parancsnokságnak, hogy a Magy. Tud. Akadémia tulajdonát képező Rákoskereszturi múzeumból eltulajdonított muzeális értékű tárgyak visszaszerzésében segítségünkre volt és a fontos kulturális célt szolgáló rendelkezését szolgálni lehetségessé tették.

Köszönetünk ismételt kifejezésé mellett maradunk a Ték. Román Katonai Parancsnokságnak.

Rákoskeresztur, 1945, ianuar, 11.

Teljes tisztelettel
Közsegi bíró
[Indescifrabil]

Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond Marele Stat Major, Serviciul cultural, dosar nr. 295/1944—1945, f. 573.

Traducere :

Din partea conducerii comunei
Rákoskeresztur

Stimate comandament militar român,

În numele comunității din comuna Rákoskeresztur exprimăm mulțumiri cu recunoștință Stimatului Comandament militar român pentru că a ajutat la recuperarea obiectelor cu valoare muzeală în proprietatea Academiei de Științe ungare aflate la Rákoskeresztur și înstrăinate din muzeu și a făcut posibilă îndeplinirea ordinului în favoarea importantului scop cultural.

Exprimind încă o dată mulțumirile noastre, rămânem al Stimatului Comandament militar român.

Rákoskeresztur, 11 ianuarie 1945.

Cu înalt respect,
Primarul comunei,
[Indescifrabil]

10

1945 ianuarie 16. Comunicatul Marelui Stat Major al Armatei asupra operațiunilor de luptă, de sub comanda generalului de Corp de Armată Nicolae Șova, pentru lichidarea ultimelor rezistențe inamice din Budapesta, precum și cele din sectorul de la sud-est de Munții Tatra Mică.

MARELE STAT MAJOR AL ARMATEI

Comunicat :

asupra operațiunilor din ziua de 16 ianuarie 1945

În cursul zilei de 15 ianuarie 1945, trupele de sub comanda generalului de C.A. Șova au continuat, cu același eroism, luptele pentru lichidarea ultimelor rezistențe inamice din Budapesta.

Rezistența disperată și repetatele contraatacuri ale inamicului, însoțite și de blindate, nu au putut opri înaintarea vitejilor noștri dorobanți și călăreți, care țin sub foc unul din podurile principale de peste Dunăre.

Au fost cucerite peste 200 blocuri de case, printre care și Facultatea de medicină, ajungându-se astfel la mai puțin de 1 km de malul Dunării.

În cursul acestor lupte a căzut eroic colonelul Gheorghiu M., comandantul Regimentului 96 Infanterie.

În regiunea vest Luceneț, vânătorii de munte au continuat înaintarea, cuccrind prin lupte grele mai multe înălțimi. Violentele și repetatele contraatacuri inamice, pentru recucerirea acestor înălțimi, au rămas fără rezultat.

În sectorul de la sud-est munții Tatra Mică, trupele armatei a 4-a română au realizat noi cîștiguri de teren, prin lupte grele în munte și pădure, respingînd toate contraatacurile inamice — în parte — sprijinite de care de luptă.

Arh. St. București, fond Ministerul Propagandei Naționale — Presa internă, dosar 24/1945, f. 89.

11

1945 ianuarie 16. Raport întocmit de comandantul Corpului 7 Armată, generalul de Corp de Armată Nicolae Șova, cu privire la starea de spirit a ostașilor care au luptat pentru eliberarea Budapestei.

*Corpul 7 armată
căt-re
Armata 1-a
Stat major, secția 2-a*

Raport contrainformativ

Starea de spirit în armată

Ofițerii, subofițerii și trupa din subordinea Corpului 7 Armată, care au luptat și sîngerat alături de trupele aliate de la trecerea Tisei și pînă în mijlocul Budapestei, sînt deprimați de faptul că odată cu iminenta cădere a Budapestei sînt trimiși în alt sector. Ei interpretează acest fapt ca o îndepărtare nemeritată a lor de la onoarea de a lupta pînă la lichidarea completă a operațiunilor din Budapesta, considerînd că au fost utilizați de aliați numai în momentele grele ale luptei, cînd ei au dat ajutorul lor neprecupețit marcat prin șirul de morminte ale camarazilor lor căzuți în aceste lupte și sînt îndepărtați necamaradereste atunci cînd momentul victoriei, al recompensei și al onoarei se apropie.

Comandantul Corpului 7 Armată,
General de corp de armată N. Șova.

Șeful de stat major,
Colonel *Iliescu*

Nr. 16 759 din 16 ianuarie 1945

Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond 333, dosar nr. 120, f. 153.

12

1945 ianuarie 19. Raport întocmit de comandantul Armatei 1 Română, generalul de corp de armată Nicolae Macici, referitor la contribuția Corpului 7 Armată român la eliberarea Budapestei.

Armata 1
Comandant

Nr. 45 645 din 19 ianuarie 1945

*Armata 1-a
căt-re
Marele Stat Major
Domnul general șef*

Am onoarea a raporta :

Corpul 7 armată, comandat de generalul de corp de armată Șova Nicolae, cu Divizia 19 infanterie (generalul Lăcătușu Mihail), Divizia 2 infanterie (generalul Voicu Mihail) și Divizia 9 cavalerie (comandată pe rînd de către generalul Popescu Picolo, colonelul Neferu, colonelul Botezatu, generalul Antonescu Ilie), alături de marile unități sovietice, a dus o ofensivă neîntreruptă timp de 80 zile pe teritoriul Ungariei, începînd de la trecerea Tisei (28 octombrie 1944) și pînă în seara de 15 ianuarie 1945, cînd a pătruns adînc în interiorul Budapestei.

Foarte pe scurt operațiunile s-au desfășurat astfel :

1. Între 28 octombrie și 4 decembrie 1944, adică într-un răstimp de 38 zile. Corpul 7 armată a forțat mai întîi trecerea Tisei, după care, în fața unui inamic îndirjit și dotat cu multe mijloace blindate, a participat la bătălia dintre Tișa și Dunăre, pe o vreme de toamnă cu ploaie neîntrerupte și pe drumuri defundate, reușind ca prin atacuri dirze, de zi și noapte, să răstoarne toate rezistențele din cale pe o adîncime de peste 100 km, cucerind și numeroase localități ce cădeau în sectorul său.

Bravii ostași ai Corpului 7 armată își vor reaminti de luptele de la Tiszaug, Alpar, Ujkécske, Kocsér, Törtel, Tápíószentmárton, Tápíobicske, Tápíótság, Tápíóσύly, Kóka, Dány, Valkó și altele.

2. Între 5 decembrie 1944 și 15 ianuarie 1945, timp de 42 zile, Corpul 7 armată a participat efectiv și direct la marea bătălie pentru Budapesta, astfel :

a) Timp de 27 zile, între 5 și 31 decembrie 1944, a atacat zi și noapte și a străpuns una cîte una toate pozițiile inamice care apărau la exterior capitala maghiară, pe o adîncime de 22 km, presărată la fiecare pas de puternice orga-

nizațiuni defensive, de rețele de sîrmă, de cîmpuri de mine, de nenumărate alte obstacole și cuiburi de rezistență inamice.

Aceste dirze lupte au culminat prin cucerirea masivului Pădurea Juhárás, întins pe zeci de km, împreună cu cota 308, care domină întreaga regiune Gödölö, precum și prin cucerirea înălțimilor împădurite avînd cotele 301 și 305 de la sud de Isaszeg, pivotii importanți ai apărării inamice din fața Budapestei.

b) În ziua Anului nou (1 ianuarie 1945) Corpul 7 armată, rupînd ultima centură de apărare inamică, a pătruns în interiorul propriu-zis al orașului Budapesta.

c) Apoi, timp de 15 zile, Corpul 7 armată a continuat cu înverșunare atacurile sale și a pătruns călare pe artera principală de la Mátyásföld, adînc pe 10 km, reușind :

să cucerească sute de blocuri de clădiri în care inamicul se apăra cu în-căpățînire ;

să străbată numeroase străzi baricadate, minate și flancate de un foc năprasnic ;

să treacă peste ziduri, ruine, diguri, șanțuri și căi ferate, pîndite de focul inamic ;

să curețe cartiere întregi din oraș de nenumăratele cuiburi de rezistență inamice, ascunse pretutindeni, de unde apărătorii încercau să lovească în spate trupele noastre.

Numai prin astfel de lupte dirze unitățile din compunerea Corpului 7 armată au reușit să pună stăpînire pe cazărnicile Franz Joseph, pe clădirea Poștei centrale, pe hipodrom și pe Gara de est, din centrul Budapestei.

Participarea Corpului 7 armată la aceste două bătălii mari în interiorul teritoriului maghiar s-a făcut cu un avînt neîntrecut ; contribuția aceasta va rămîne însemnată pentru totdeauna în istorie, atît prin succesele strălucite obținute, culminînd cu intrarea și luptele din interiorul Budapestei, cît și prin cuceririle și capturile importante de război, prin distrugerea forțelor inamice din țară și capturarea unui foarte mare număr de prizonieri unguri și germani, rezultate obținute însă numai prin jertfele grele ale ofițerilor, subofițerilor și ostașilor noștri.

Astfel, prin priceperea și vitejia comandanților de toate treptele și a trupelor și prin spiritul lor larg de sacrificiu, prin singe vărsat din abundență, s-a înscris cea mai frumoasă pagină de glorie română în acest război contra germano-maghiarilor.

Comandantul Armatei 7 de gardă sovietică, cît și însuși d-l mareșal Malinovski și-au exprimat față de mine mulțumirile lor, lăudînd Corpul 7 armată pentru felul cum a luptat, pentru succesele obținute și contribuția la distrugerea inamicului comun.

Pentru toate acestea găsesc nimerit și vă rog să binevoiți a interveni la Ministerul de Război pentru ca la acest sfîrșit de nouă etapă victorioasă să se citeze pe națiune isprăvile de arme ce am descris mai sus.

Comandantul Armatei 1,

General de corp de armată Nic. Macici

Șeful de stat major,
General Damian Rașcu

Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond 333, dosar nr. 120, f. 148—150.

13

1945 februarie 6. Comunicatul Marelui Stat Major al Armatei asupra organizațiilor de luptă din munții Tatra Mică și masivul Iavorina, precum și în legătură cu actul de bravură al caporalului Mărculescu din Regimentul 30 Dorobanți.

MARELE STAT MAJOR AL ARMATEI

Comunicat

asupra operațiunilor din ziua de 6 Februarie 1945

În munții Tatra Mică și masivul Iavorina, trupele române, prin atacuri locale pline de avânt, și-au îmbunătățit simțitor pozițiile cucerite, cu toată rezistența și reacțiunea inamicului.

ADAOS

la comunicatul din 6 februarie 1945

În seria faptelor de arme, săvârșite de ostașii noștri contra inamicului comun, se adaugă și următorul act de bravură al caporalului Mărculescu din Regimentul 30 Dorobanți :

În ziua de 15/II/1945, regimentul pornise la atacul cotei 476, puternic organizată de inamic, după care urma să manevreze pe la vest satul Kunova Teplitza din apropierea orașului Pelsoc (Slovacia).

Chiar de la plecare, Batalionul II este oprit de focul unor cuiburi de arme automate inamice, dintre care unul nu a putut fi neutralizat, cu tot focul artileriei și al armamentului greu al infanteriei, fiind bine protejat și plasat.

Primind misiunea să distrugă acest cuib de rezistență, caporalul Mărculescu, din compania 6-a, înarmându-se cu un pistol mitralieră și umplându-și sacul de grenade, se strecoară tîrîș pe o viroagă, pînă în spatele cuibului de rezistență inamic.

De aici, aruncă grenade și apoi — dintr-un salt — se aruncă asupra inamicului, deschizînd foc viu cu pistolul mitralieră. Inamicul surprins și dezorientat nu mai este capabil de reacțiune.

Dezarmînd pe supraviețuitori, caporalul Mărculescu scoate din șanț 1 gradat german și 5 soldați unguri, pe care-i împinge spre liniile noastre, prin viroaga pe care se strecurase.

Deși cuiburile de rezistență vecine deschid foc viu asupra sa, totuși caporalul Mărculescu isbutește să se înapoieze în liniile noastre, cu prizonierii capturați, săvîrșind astfel una din cele mai luminoase și vitejești acțiuni individuale.

Pentru frumoasa faptă de arme, caporalul Mărculescu a fost decorat cu „Virtutea Militară“ cl. II-a și avansat la gradul de sergent.

Arh. St. București, fond Ministerul Propagandei Naționale — Presa internă, dosar 25/1945, f. 29.

6

14

1945 februarie 10 — martie 20. Sinteză privind acțiunile desfășurate de Armata 1 pentru eliberarea Cehoslovaciei.

Armata 1-a
Stat Major
Secția 3-a

SINTEZA

*Ofensiva pentru atingerea riului Hron
(10 februarie — 20 martie 1945)*

1. Atacul general al Armatei 1-a s-a reluat la data de 10 februarie, de pe frontul Horny Tisovnic, cotele 702—662—Certeaj (16 km) în ideea de a ocupa zona Oremov Laz, întorcînd rezistențele inamice din zona Senograd, după care să se înainteze pe direcția Oremov Laz — Sasa, pentru a intercepta comunicația Krupina — Dobra Niva.

Condițiunile în care s-au desfășurat operațiunile.

Sistemul defensiv inamic care trebuia atacat avea următoarele caracteristici :
— foarte adînc, fiind organizat în parte cu lucrări betonate, distrugerii masive, cîmpuri de mine și excelente observatoare pe o adîncime de circa 14—16 km ;

- acoperit aproximativ 80% cu păduri și localități ce avantajau apărarea ;
- străbătut de o singură comunicație care era în măsură să permită dezvoltarea în adîncime a operațiunii ;
- prezentînd însă două excelente comunicații de rocadă pentru inamic.

Condițiile atmosferice în care unitățile armatei au operat au fost din cele mai dezavantajoase :

- pe zăpadă mare de 1 metru și pe timp de viscol ;
- pe ceață deasă, în majoritatea zilelor ;
- în ultima vreme pe un teren desfundat de topirea zăpezilor și ploii.

Condițiunile materiale în care s-au desfășurat operațiunile au fost de asemenea, cu totul dezavantajoase :

- insuficiența permanentă a muniției și teama de a nu rămîne fără nici o rezervă ;
- trupele obosite, rezultat al operațiunilor continui de zi și noapte ;
- starea precară a mijloacelor de transport hipo și auto, din cauza eforturilor continui la care au fost supuse ;
- insuficiența carburanților.

Cu toate aceste enorme greutăți, armata a reușit în intervalul 10—21 februarie să rupă sistemul defensiv inamic pe o adîncime de 8 km executînd prima parte a misiunii.

2. Atacul a fost întrerupt la data de 21 februarie, pentru a fi reluat la 25 februarie într-un cadru mai amplu.

În ansamblul manevrei Grupului 53 armate, rolul Armatei 1-a a fost de a ataca de pe frontul cota 1044 — Litava (20 km), pe direcția Oremov Laz — Sasa — Banstianvița, atrăgînd astfel cît mai multe forțe inamice, pentru a ușura acțiunea grosului Armatei 53 asupra flancului inamic de sud și a ajunge pe riul Hron.

Condițiunile în care armata a operat în această lungă perioadă de atac (25 februarie — 19 martie), pînă la atingerea riului Hron, au fost aceleași ca în prima perioadă (10—21 februarie).

Sistemul defensiv inamic a fost străpuns complet în intervalul 25 februarie—6 martie, cucerindu-se întreaga zonă de teren adîncă de 12—16 km cuprinsă între linia : Oremov Laz — Litava și linia Sasa — Babina (inclusiv).

Manevra armatei în tot acest timp a fost : efort cu dreapta.

La data de 4 martie s-a schimbat direcția de atac a armatei spre nord-vest pe direcția : Dobra Niva — Gunda.

În această direcție, pentru că atacul frontal în culoarul dintre pădurile de la est și vest Dobra Niva antrenă pierderi enorme, armata a schimbat manevra, adoptînd o manevră dublu învăluitoare, asupra rezistențelor ce inamicul opunea în adîncimea culoarului dintre păduri.

Deși aripile atacului trebuiau manevrate printr-un teren accidentat, cu păduri și fără comunicații bune, nu s-a ezitat a se manevra pe acolo pe unde inamicul era mai slab.

În adevăr zona Dobra Niva a cedat într-o singură zi, numai datorită amenințării aripilor învăluitoare.

Atacul a fost în ziua de 14 martie oprit în fața unei noi rezistențe pe linia Dol Breznița — Balurov — Kozelnik, mai puternică în special în zona Kozelnik. Armata a accentuat manevra sa, scoțînd Divizia 3 munte de la dreapta, trăgînd-o în rezervă și apoi introducînd-o la stînga, pentru a întoarce cît mai curînd și noua rezistență inamică.

Operațiunea aceasta a fost executată în 36 ore.

Succesul operațiunii s-a evidențiat imediat.

La 16 martie Hronul era atins cu dreapta armatei (Divizia 2 infanterie), iar la 19 martie stînga armatei (Divizia 3 munte) curățise ultimele rezistențe de la sud de riu.

În timp de 32 zile de atac (marea majoritate între orele 6—21) și multe continuate noaptea s-a realizat o înaintare de circa 40 km, în cele mai grele condițiuni (inamic, teren și situația trupelor proprii), cu un consum minim de munițiuni și evident, cu sacrificii de vieți omenești.

Graficele și schița, anexate, evidențiază următoarele idei de bază pe care experiența Armatei 1-a le-a verificat :

1. Contra unui inamic care știe să se bată, este manevrier și tenace nu se pot obține succese decît manevrînd prin zonele unde este mai slab și se scapă de focul lui, sau atacînd în forță, cu masă de foc, adică cu un consum important de munițiuni.

2. Cîștigul de teren nu este strîns legat de numărul de pierderi, deoarece intervin mulți factori, variabili (surpriza, cantitatea de foc plasată pe inamic etc.).

Astfel luînd la întîmplare un exemplu, observăm că în ziua de 2 martie s-a înaintat 4 km, avînd 1 244 pierderi, pe cînd în ziua de 5 martie s-a înaintat 6 km, avînd numai 140 pierderi.

3. Pierderile sunt în legătură cu consumul de muniții, în sensul ca atunci când consumul crește, pierderile în general descresc.

De aci greutatea enormă în desfășurarea operațiunilor armatei, teama permanentă de a rămâne fără muniție.

A duce un atac timp de 32 zile cu un consum mediu de 0,06 U.F. pe zi reprezintă o acțiune care trebuie relevată.

În ansamblu, operațiunile Armatei 1-a au avut în cadrul bătăliei pentru atingerea râului Hron un rol de o importanță recunoscută chiar de către aliați și întregesc imaginea efortului neconținut pe care armata română îl face în serviciul țării.

Comandantul Armatei 1-a,
General de corp de armată *V. Atanasiu*

Șeful de stat major,
General *Damian Rașcu*

Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond 948, dosar nr. 893, f. 245.

15

1945 februarie 17. Adaos la Comunicatul Marelui Stat Major al Armatei cu privire la contribuția trupelor române alături de trupele sovietice pentru alungarea hitleriștilor de pe teritoriul Cehoslovaciei.

A D A O S

la comunicatul din ziua de 17 februarie 1945

După înfrângerea armatelor germano-maghiare din Transilvania de Nord și după ocuparea Ungariei pînă la Budapesta, trupele române și-au continuat colaborarea cu trupele sovietice, pentru alungarea vremelnicilor stăpîni ai teritoriului cehoslovac.

Această țară prietenă, minunat de frumoasă, a fost în tot cursul istoriei folosită ca o cetate naturală fiind ușor de apărat, comunicațiile nu se găsesc decît în lungul văilor adînci, străjuite de pereții înalți și stîncoși ai munților Tatra Mare, Tatra Mică, Carpații Albi și ai cadrilaterului Boemian.

Cu toate acestea, trupele noastre înfrîngînd rezistențe inamice din ce în ce mai dîrze, pătrund tot mai adînc către zona centrală a Cehoslovaciei.

Pînă acum au fost străbătuți aproape 400 km din teritoriul cehoslovac, dar barierele muntoase ce stau în calea trupelor noastre cer încă multe eforturi, pînă la eliberarea completă a acestui popor aliat.

În aceste lupte grele, cărora istoria prieteniei româno-cehoslovace le va rezerva un loc de frunte, ostașii noștri, conștienți de importanța misiunii lor, se întrec în acte de bravură. Astfel :

— În ziua de 12 februarie, un regiment de dorobanți a întreprins un atac asupra masivului muntos cu cota 1240, care era întărit cu adăposturi și cazemate și unde zăpada întrecea înălțimea omului.

După începerea atacului, inamicul a deschis un foc ucigător care a făcut ca unitățile atacului să se clatine și apoi să se oprească. Atunci o unitate din acest regiment, prin eforturi supraomenești s-a strecurat în flancul inamic, de unde s-a năpustit asupra apărătorilor, pe care i-a învins în luptă îndrîjită de grenadă și baionetă.

Au fost capturați numeroși prizonieri și material de război iar prin cucerirea acestei înălțimi importante s-au deschis vederi adînci în spatele inamicului.

În această luptă grea, s-au purtat ca niște bravi :

- Maiorul Moldoveanu Teofil
- Sublt. Boboca Ion
- Sublt. Toma Grigore
- Plot. Maj. Petrică Vasile
- Plotonier Morogan Gh.
- Soldat Ambras Petre din Compania 7

— Soldaț Morocea Tudor din Compania 5

— Tot în ziua de 12.II sergentul Giolca dintr-un grup de cercetare, deși grav rănit a continuat să tragă cu pușca mitralieră asupra inamicului ce contra-ataca, secerînd pe cei care încercau să recîștige pozițiile pierdute.

— Caporalul Dinu Ion dintr-o companie de dorobanți s-a distinș în mod deosebit în ziua de 12.II avîntîndu-se primul asupra organizațiilor inamice.

După ce a tras toate grenadele pe care le avea, s-a repezit într-o ultimă încordare în lucrările inamice pe care le-a ocupat capturînd el singur mai mulți prizonieri.

MARELE STAT MAJOR AL ARMATEI

Comunicat

asupra operațiunilor din ziua de 17 februarie 1945.

La Vest de Brezno, trupele noastre au cucerit după lupte grele, alte înălțimi importante, puternic apărate.

Toate contraatacurile trupelor germano-maghiare au fost respinse cu mari pierderi pentru inamic.

În masivul Iavorina, trupele Armatei I-a române au cucerit, prin lupte dirze de zi și noapte, localitățile Urbanova și Panov Laz, precum și cîteva înălțimi din apropierea acestor localități.

Arh. St. București, fond Ministerul Propagandei Naționale — Presa internă, dosar 25/1945, f. 98—99.

16

1945 februarie 20. Adaos la comunicatul Marelui Stat Major al Armatei cu privire la contribuția ostașilor români, alături de forțele sovietice, pentru dezrobirea poporului cehoslovac.

ADAOS

la comunicatul din ziua de 20.II.1945

În munții împăduriți ai Slovaciei, ostașii noștri continuă — alături de forțele sovietice — lupta aprigă pentru desrobirea poporului cehoslovac, prieten și aliat.

Greutățile pe care acești bravi români trebuie să le învingă sînt foarte mari, deoarece la asprimea vremii și puterea defensivă a terenului muntos, se adaugă dirzenia trupelor germano-maghiare, care nu vor să scape din mînă această țară cu puternice industrii și acest popor, muncitor și cinstit.

Zilnic, noi acțiuni pline de pricepere și eroism vin să se adauge la acel lung șir de fapte de arme care vor cimentă și mai mult legăturile româno-cehoslovace.

Astfel, la 15 februarie, înaintarea unui regiment de infanterie era barată de o înălțime — cu observator — la sud-vest de orașul Detva de unde inamicul arunca un foc ucigător asupra trupelor noastre care căutau să pătrundă către vest.

Văzînd această situație, căpitanul Păun Nicolae, ajutat de sblt. Dogaru și de o grupă de soldați, s-a oferit să execute o acțiune prin surprindere, pentru nimicirea inamicului ce ocupa înălțimea.

Folosînd întunericul nopții, ei s-au strecurat prin pădure, neobservați de inamic, și au ajuns pînă lîngă adăposturile acestuia, care nu i-a simțit decît în ultimul moment, cînd a și deschis focul.

Căpitanul și sblt. cu oamenii lor s-au năpustit vijelios asupra dușmanului și într-o luptă înverșunată la baionetă și grenadă au deschis calea trupelor noastre, care au reușit să ocupe înălțimea și apoi întreaga zonă.

În aceeași <zi>, în cursul unor lupte de stradă, într-o localitate din Cehoslovacia de la sud de Detva, inamicul rezista cu dirzenie într-un grup de clădiri, din centrul localității.

O echipă de infanterie, compusă din serg. Petre Stere, caporalul Stoica Constantin și caporalul Neagu Dumitru, a executat un asalt din casă în casă reușînd,

printr-o dibace luptă cu grenade, să înfringă toate rezistențele și să facă mai mulți prizonieri germani.

Arh. St. București, Ministerul Propagandei Naționale — Presa internă, dosar 25/1945, f. 110.

17

1945 martie. Comunicat cu privire la manifestările de recunoștință și simpatie ale populației maghiare față de trupele române care au contribuit la eliberarea Ungariei.

Diviziile românești care luptă în Ungaria au primit numeroase mărturii de simpatie pentru atitudinea cavalerescă și umană a soldaților români față de populațiunea și autoritățile maghiare.

Școlile și instituțiile de cultură au fost repuse fără întârziere în stare de funcțiune, iar nevoile de aprovizionare ale populației au fost soluționate cu toată înțelegerea și sollicitudinea.

În mod spontan, s-a exprimat recunoștința față de trupele noastre. Două scrisori adresate Comandamentului I Aerian din partea Corpurilor Profesorale din orașul Turkeve din județul Szolnok ne dau o imagine clară asupra felului cum au fost tratate problemele școlare de către Comandamentul Român al orașului.

Doamna Margit Szabo arată că „marea bucurie de a ne putea continua munca o datorăm bunăvoinței și înțelegerii Dv. pentru care vă rugăm Domnule General să-mi permiteți a exprima, în numele profesorilor și elevilor, cele mai respectuoase mulțumiri“.

Domnul Laszlo Debrecsenic, Director școlar, și Domnul Orban Samuel, ambii în numele învățătorilor din Turkeve, scriu printre altele Domnului General Comandant, următoarele: „Încercăm a vă exprima mulțumirile noastre pentru că ați dat posibilitatea începerii cursurilor la școlile noastre, putându-le continua nestințgheriți de nimeni, în tot timpul de când Comandamentul dvs. se află aici. Ați privit și tratat cu cea mai mare bunăvoință toate problemele școlare. Vă mulțumim cu profund respect pentru această bunăvoință a dvs. În numele tuturor învățătorilor din acest oraș, cerem binecuvîntarea bogată a lui Dumnezeu asupra vieții Domniei Voastre“.

În ședința de la 18 decembrie 1944 Consiliul orașenesc din Turkeve a hotărît „să se aducă mulțumiri Comandantului românesc pentru redeschiderea bisericii, școalelor, precum și pentru concursul dat la înființarea poliției civile și serviciului administrativ“.

În numărul P.V.17.7.1944 Președintele Consiliului orașenesc din Turkeve, Domnul Gabor Marky, exprimă Comandamentului Român „mulțumirea populației orașului județean Turkeve“, adăugînd: „îndeplinind cu bucurie misiunea de a transmite mulțumirile Comitetului Interimar al orașului Turkeve, precum și ale locuitorilor acestui oraș, vă urez ca în luptele actuale ce se duc pentru desrobirea Europei armata română să aibă aceleași frumoase succese în operațiunile care vor sfîrși, prin desrobirea popoarelor și națiunilor europene, cu un viitor mai strălucit“.

Arh. St. București, fond Ministerul Propagandei Naționale — Presa internă, dosar 26/1945, f. 1.

18

1945 aprilie 5. Comunicatul Marelui Stat Major al Armatei asupra operațiunilor de luptă de pe teritoriul cehoslovac și contribuția trupelor române de sub comanda generalilor Atanasiu Vasile, Dăscălescu și Bădescu.

MARELE STAT MAJOR AL ARMATEI

Comunicat

asupra operațiunilor din ziua de 5 aprilie 1945

Trupele române de sub comanda Generalului de C. A. Atanasiu Vasile continuă zi și noapte cu vigoare și avînt operațiunile ofensive dincolo de riul Nitra, către riul Vag.

Ele au străbătut complet — în zona lor de acțiune — culmile acoperite de zăpadă ale munților Nitranske-Gore, cucerind rînd pe rînd virfurile lor cele mai înalte. Pe Cota 1346 viătorii noștri de munte au înfipt tricolorul român, ca simbol al luptei pentru eliberarea teritoriului cehoslovac și al dragostei ce purtăm acestui popor.

În zona nord și nord-vest Banska-Bistrica, trupele noastre de sub comanda Generalului Dascălescu, după lupte aprige — începute în dimineața de 2 aprilie — au înfrînt rezistențele îndirjite ale inamicului și au reușit să străbată masivul Tatra Mare, pătrunzînd în munții Fatra Mare.

Rocada Banska-Bistrița-Rujamberok, care traversează masivul Tatra Mare și leagă valea râului Groh de aceea a râului Vah, este în stăpînirea trupelor noastre. Au fost cucerite peste 35 de centre populate, s-au făcut numeroși prizonieri și s-a capturat o mare pradă de război.

În cursul acestei bătălii s-au distins în mod deosebit trupele de sub comanda Generalului Bădescu.

Arh. St. București, fond Ministerul Propagandei Naționale — Presa internă dosar 27/1945, f. 39.

19

1945 mai 15. Adeverință emisă de autoritățile localității cehoslovace Ostrov pe Oslava în care se elogiază armata română eliberatoare.

Obci Ostrovem nad Oslavou, okres Nové Město na Moravě projiždělo rumunské voisko, které bylo vřele našim obyvatelstvem unitáno. Vždit byli om naši osvoboditelé, kteří nam přinesle svobodu a volnost, po ktere jsme tolik toužili.

Doufáme, že i nadále budou našimi přáteli a utuži vztahy mezi nánu a rumunským národem, abychom udrželi pořádek, klid a mir v obou zemích.

Přejeme si vřele, aby spolupráce obou zemi byla upřimna a plodná práce necht prospěje nám i braterskému národu rumunskému.

At žije Československa republika, at žije osvoboditelský stát rumunsky.

V Ostrové nad Oslavou dne 15 květnia 1945.

[ss] *Ludvig Homolka*
udui učitel

[ss] *Filip Bedřich*
předseda národního vjib

Conform cu originalul :
Șeful Biroului 2 Informații,

Maior M. Corlănescu

Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond 4, dosar nr. 257, f. 93—94.

Traducere :

În comuna Ostrov pe Oslava, județul Novo Mesto pe Morava, a sosit armata română avînd purtare bună față de locuitori și fiind bine primită ca eliberatoarea noastră, care ne-a adus independența și libertatea pe care noi o așteptam atît de mult.

Sperăm că și de acum încolo vom fi prieteni, mai mult încă, legătura între noi și poporul român va crește pentru crearea ordinii, înțelegerii și păcii în ambele țări.

Dorim din inimă ca împreună ambele noastre țări prin progresul muncii să prospere și mai mult împreună cu poporul frățesc român.

Să trăiască Republica Cehoslovacă.

Să trăiască statul român eliberator.

În Ostrov pe Oslava, ziua 15 mai 1945.

Invățător,
Ludvig Homolka

Președintele sfatului sătesc,
Filip Bedrjich

Tradus de
Cap. Indescifrabil

Conform cu originalul :
Șeful Biroului 2 Informație,
Măior M. Corlătescu

20

1945. Consecințele politice și militare ale actului de la 23 August 1944 relevate într-un document sinteză întocmit de Marele Stat Major român.

Actul României de la 23 august 1944, urmaț de acțiunea ei militară imediată și susținută pînă la capitularea Germaniei, reprezintă unul din cele mai importante aporturi pentru cauza Națiunilor Unite într-o fază și într-o regiune decisivă pentru înfringerea rezistenței germane.

Această întoarcere de arme în contra germanilor și răsturnarea de front efectuată în condițiuni incomparabile cu acelea ale tuturor celorlalte țări care s-au găsit în situații similare, nu s-ar fi putut executa dacă ea nu ar fi fost preconcepută și pregătită nu numai în domeniul politic dar și în cel militar, înainte de 23 august 1944.

1. Pregătirea actului de la 23 august 1944 în domeniul militar

Unitatea și vigoarea cu care s-a declanșat și apoi susținut acțiunea militară a României, începînd chiar din noaptea de 23/24 august 1944, [...] au fost fructul nu numai al asentimentului unanim al întregului popor dar și al prevederilor și măsurilor pregătitoare concrete făcute în domeniul militar.

La acea dată, armatele Națiunilor Unite după succese importante, dețineau inițiativa pe toate teatrele de operațiuni (vest, Italia și est) și supremația totală în aer [...]

Fără a micșora întru nimic importanța acestor condițiuni de posibilitate create de către aliați și în special de către armata sovietică, este totuși necesar să subliniem valoarea faptului că actul de la 23 august 1944 a fost preconcepțut și pregătit nu numai în domeniul politic dar și în militar.

Această „pregătire“ este, după părerea noastră, argumentul peremptoriu pentru a arăta că acțiunea noastră nu a fost un simplu act de oportunism impus de constrîngerea unei situații create exclusiv de forțe străine [...]

Fără această pregătire, armata română și națiunea ridicată ca un singur om, nu ar fi putut întoarce spontan armele contra germano-maghiarilor, să curețe teritoriul de forțele hitleriste în 8 zile și în același timp să acopere deșeurile peste Carpați în Transilvania pînă la sosirea forțelor sovietice.

Mai mult încă, pregătirea noastră a fost atît de bine ascunsă supravegherii hitleriste încît s-a realizat o surprindere totală, deoarece germanii nu au mai avut posibilitatea să ia contramăsuri oportune pentru a para sau indigui breșa făcută de inițiativa românească în dispozitivul strategic german.

Tocmai pentru păstrarea acestui secret s-a făcut uz mai mult de dispozițiuni verbale decît de ordine scrise, acționîndu-se în afara sau pe marginea căilor normale de acțiune ale Marelui Stat Major în funcțiune la acea epocă [...]

Printre aceste măsuri și prevederi cităm :

1. Operațiunea „Cosma“.

Sub această denumire s-a ascuns planul de operațiuni în contra trupelor germano-maghiare de pe întregul teritoriu al țării și din zona armatelor [...] În cadrul proiectului „Cosma“ s-a stabilit și ținut continuu la curent situația efectivelor și dislocarea trupelor germane pe teritoriul țării.

2. Netrimitearea pe front a diviziilor de recruți și menținerea lor pe teritoriu.

La 24 iunie 1944 cu ordinul nr. 1285 Cabinetul Militar al Conducătorului Statului prevăzuse dislocarea unităților de recruți în zona de operații și ca urmare la 24 iulie s-a studiat întrebuintarea recruților pentru ocuparea pozițiilor :

— bratela Prutului,

- poziția Adjud—Oancea,
- capul de pod Cahul-Bolgrad,

iar poziția F.N.B. să fie asigurată cu cele 9 batalioane de fortificații (Nota M.St.M. către mareșal).

Totuși, la 11 august 1944 Marele Stat Major, cu nr. 629 a dat dispozițiuni ca dislocarea lor să se facă numai „La Ordin”, iar la 21 august 1944, telegrafic cu nr. 64 078, a dispus ca dislocarea lor se amână până la noi ordine și rămânerea în garnizoanele din interior cu organizarea lor operativă. (Acțiunea ofițerilor care făceau parte din montarea planului „Cosma”).

Această măsură pregătitoare pentru actul de la 23 august a avut astfel dublul avantaj că pe de o parte nu s-a mai întărit rezistența opusă anterior acelei date, iar pe de altă parte s-a putut dispune de forțele necesare în interior pentru a trece imediat la curățirea forțelor germano-maghiare.

3. Sintezele, studiile și buletinele informative au orientat atît conducerea superioară, cît și comandamentele române asupra superiorității forțelor Națiunilor Unite și desfășurarea în ansamblu a operațiunilor pe diverse teatre de război.

Prin sintezele și buletinele informative periodice s-a informat din timp și continuu atît palatul, cît și comandamentele superioare române asupra evoluției situației generale care ducea la înfringerea Germaniei.

Această acțiune este de o importanță apreciabilă pentru pregătirea actului de la 23 august 1944, deoarece : pe de o parte, a procurat orientarea informativă necesară urmării condițiilor de posibilitate pentru trecerea la acțiune, iar pe de altă parte pentru că a creat și întreținut acea stare de spirit unitară și favorabilă în comandamentele militare române de diferite trepte.

4. Măsurile luate pentru întărirea forțelor din regiunea Capitalei.

Avînd în vedere că grosul forțelor germane din zona interioară se afla grupat în regiunea Ploiești—București și că era necesar ca din primul moment să se asigure libertatea de acțiune în această zonă centrală, a fost necesar să se întărească forțele române sub diverse pretexte.

5. Starea de spirit în armată

Favorabilă actului de la 23 august 1944.

Paralel cu activitatea politică pentru o ieșire din războiul alături de Germania, starea de spirit în armată evolua tot către acest țel, care de la 23 august 1944 a fost realizat pentru întreaga națiune.

Armata română a înțeles încă din anul 1942 că războiul contra U.R.S.S.-ului nu are sens și nu are interesul să-l ducă mai departe cu toate forțele, fără limită.

În întreaga armată, atît la comandamente, cît și la trupe s-a dezvoltat o stare de spirit favorabilă încetării ostilităților contra U.R.S.S. și alipirea României la aliații ei firești.

Către sfîrșitul lunii iulie (28 iulie), s-a făcut o anchetă la unitățile din linia 1-a, în acest sens.

Din rezultatele anchetei s-a putut constata că trupa și ofițerii nu mai erau dispuși să lupte contra U.R.S.S. ; majoritatea comandanților de regimente afirmau că nu se poate conta pe unitatea lor [...]

În concluzie, este deosebit de important a se menționa și starea de spirit a armatei române printre elementele care au pregătit sau favorizat actul de la 23 august 1944.

Această stare de spirit a contribuit în mod determinant la realizarea unității, spontaneității și eficacității care caracterizează săvîrșirea acelei întoarceri de arme ce s-a produs la 23 august 1944, pentru că :

- ea explică într-o mare măsură faptul că hotărîrea istorică [...] din noaptea de 23/24 august 1944 a fost urmată de armată în bloc, de la cel mai mic executant pînă la generalii comandanți, fără ezitări, fără riscul de a se împărți armata în 2 tabere ca în Italia ;

- ea a fost genaza tuturor reticențelor anterioare față de cererile germane în oameni și material, creînd astfel disponibilitățile în unități și materiale care au putut fi imediat aruncate în luptă pe teritoriu, în contra germanilor ;

- în fine, tot ce explică elanul și hotărîrea cu care s-au dus în condițiuni extrem de grele operațiunile de lichidare a germanilor și acoperire a frontierei, apoi alături de Armata roșie în campania din Ardeal, Ungaria și Cehoslovacia, pînă la victoria finală.

Această unanimitate de simțire și de năzuinți a făcut ca, chiar acolo unde pregătitorii actului de la 23 august nu au putut să prevină, totuși comandanții de mari unități locale să acționeze în același spirit, din proprie inițiativă.

Cităm astfel cazul Diviziei 9-a infanterie în Dobrogea.

Izolată între Dunăre și Mare cu legături precare și controlate, instalată într-un dispozitiv amestecat cu trupe germane foarte puternice (valoarea a 2 divizii plus un bogat și puternic armament greu de coastă și anticar, plus forțe navale), Divizia 9-a infanterie prin măsuri pregătitoare judicioase și acțiune promptă reușește să captureze întregul material german și să facă prizonieri 1 general plus 320 ofițeri plus 10 400 trupă. Mai mult încă, această divizie ia parte în plus cu o parte din forțele ei la acțiunea de curățire din zona București și șesul Munteniei (Bărăgan).

II. *Importanța militară a poziției României pe teatrul de război european în august 1944*

Prin așezarea ei geografică, prin resursele de care dispune și mănunchiul de comunicații ce-l deține, România a constituit un bastion deosebit de important, o poziție cheie a rezistenței germane atât pe frontul de est, pentru stăpânirea Balcanilor, cât și în general pentru posibilitățile germane de a duce războiul contra Națiunilor Unite.

Prin resursele ei România deținea poziția cea mai importantă printre statele Germaniei.

Petrolul românesc era sursa cea mai însemnată pentru alimentarea consumului general de război al Germaniei. Resursele alimentare și altele reprezentau de asemenea izvoare însemnate.

În fine, la importanța militară a poziției României trebuie să mai adăugăm valoarea forțelor ei. [...]

În concluzie, România reprezenta prin poziția și aportul ei militar o importanță de prim ordin pentru Germania. Ca urmare, chiar numai simpla ieșire din cauză a României ar fi adus ipso facto avantaje militare determinante cauzei Națiunilor Unite.

III. *Avantajele aduse Națiunilor Unite prin acțiunea României*

Acțiunea militară a României declanșată imediat, efectiv și unitar a făcut posibilă exploatarea și extinderea la maximum a avantajelor militare pe care ea le-a adus Națiunilor Unite prin actul de la 23 august 1944.

Întoarcerea armelor de către România în contra germanilor a condus la o totală răsturnare a frontului strategic german în sud-estul Europei și prin aceasta la o criză pe care Germania nu o mai putea remedia în faza și în situația generală în care s-a produs inițiativa românească.

Efectele acțiunii militare a României s-ar putea sintetiza astfel :

1. O mare pierdere de forțe pentru Germania.

În adevăr, ea a pierdut :

În mod direct :

— valoarea a circa 40 divizii române* (din care 20 angajate pe front și restul în interior) reprezentând totalul posibilităților române dacă s-ar fi continuat lupta pînă la ultima extremitate ;

— 24 divizii germane angajate pe frontul român care sub presiunea armatei sovietice și cu liniile de retragere tăiate prin acțiunea românească, au fost capturate sau distruse de către forțele sovietice ;

— efectivele germane capturate sau nimicite de către forțele române pe teritoriul nostru în cele 8 zile care au urmat actului de la 23 august 1944. Aceste efective se cifrează la 53 159 prizonieri** + 5 000 morți (din care 14 generali, 1 274 ofițeri și 4 088 subofițeri) deci echivalentul a circa 6 divizii.

Totalul forțelor pierdute de către germani prin acțiunea declanșată de către România se ridică prin urmare la valoarea a $40 + 24 + 6 = 70$ divizii. Mai mult încă, dacă se adaugă faptul că România a luptat pînă la capitularea Germaniei, în contra ei, cu o medie de mai mult de 15 divizii, se poate conchide că :

România prin acțiunea sa militară a făcut ca raportul general de forțe dintre Germania și Națiunile Unite să fie modificat cu valoarea a 85 divizii în profitul Națiunilor Unite.

* În realitate 29 de divizii operative și 21 divizii de instrucție plus alte mari unități, unități și formațiuni militare.

** În realitate 56 455 de prizonieri.

În mod indirect, Germania a pierdut :

— valoarea celor 17 divizii germane din Balcani care au fost puse în situația de a fi anihilate de către forțele sovietice, deoarece acțiunea de curățire efectuată de forțele române în 8 zile le-a tăiat rapid orice posibilitate de retragere prin România ;

— valoarea a 23 divizii bulgare întrucît în situația din august 1944 poziția Bulgariei era dependentă strategiceste de situația din România ;

— mai mult încă, forțe bulgare reorganizate trec succesiv în luptă contra Germaniei concurînd cu forțele sovietice la nimicirea resturilor germane din Balcani.

În concluzie, acțiunea militară a României declanșată la 23 august 1944 a produs atît direct, cît și indirect o răsturnare a raportului de forțe în sud-estul Europei în favoarea Națiunilor Unite, atît de importantă încît dacă se are în vedere momentul și regiunea în care s-a produs, ar putea fi considerată catastrofală pentru Germania.

2. A răpit germanilor orice posibilitate de mai organiza și opune noi rezistențe succesive pe linia fortificată Focșani—Brăila, pe Carpații Meridionali sau chiar pe Munții Apuseni.

3. A înlesnit și a grăbit în condițiuni maxime manevra strategică a armatelor sovietice atît pentru întoarcerea forțelor germane din Balcani, cît și pentru pătrunderea în cîmpia ungară.

Astfel acțiunea militară română reușind să curețe de germani tot teritoriul propriu, forțele sovietice au executat marșul lor strategic prin cîmpia Dunării, de la Slobozia și Păulești unde au avut loc ultimele contacte cu forțele germane, fără să întîmpine absolut nici o rezistență.

Ca urmare, această înaintare rapidă a dus la joncțiunea forțelor sovietice cu cele iugoslave într-un timp record, căci în comunicatul oficial sovietic din 5 octombrie 1944 se anunța această joncțiune.

Așadar, numai după 41 de zile de la actul României din noaptea de 23/24 august 1944 se realizează întoarcerea strategică a forțelor germane din Balcani.

Concomitent, operațiunile de acoperire efectuate de către forțele române în Transilvania au acoperit mișcarea Armatei roșii peste Carpați în Cîmpia Ungariei (fapt recunoscut prin ordinul de zi al domnului general Managarov).

Astfel, acțiunea românească a făcut posibilă o înaintare record, căci la 23 septembrie 1944, adică numai după o lună, frontul a fost strămutat din Moldova în vestul Ardealului, la o distanță de circa 1 000 km.

4. A pus în imposibilitate pe germani de a distruge comunicațiile și resursele României, care au servit total apoi războiului Națiunilor Unite în sectorul de sud-est al Europei.

Este aci locul să subliniem că România este poate singura printre țările care s-au găsit în situații similare și care să dea un aport material atît de total și de substanțial fără a fi ajutată cu armament, muniție sau orice alte resurse.

5. A realizat o surprindere strategică completă pentru germani.

6. A cooperat continuu, efectiv și substanțial cu forțele sovietice pînă la victoria comună a Națiunilor Unite.

7. A pus la dispoziția marilor aliați toată documentarea informativă de care dispunea Înaltul Comandament Român asupra Germaniei și statelor vecine.

8. Acțiunea militară a României declanșîndu-se într-un moment în care nu se precizase încă înfrîngerea Germaniei, a produs o influență politică și militară determinantă în favoarea Națiunilor Unite.

La efectele importante ale acțiunii militare române începută la 23 august 1944 trebuie să adăugăm că în situația generală de la acea dată, această acțiune nu putea fi atribuită unui oportunism și ca urmare ea a avut o influență hotărîtoare pentru celelalte state care se găseau în situații similare (Finlanda și Bulgaria).

În adevăr, în august 1944, deși Germania suferise succesive înfrîngeri de ordin general strategic, totuși printr-o rezistență încăpătinată ținea încă frontul departe de hotarele ei și de principalele ei surse de alimentare.

Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond 948, dosar nr. 1 404.

12

1945. Extrase din sinteza „Contribuția militară a României în războiul contra Germaniei și Ungariei” întocmită de Marele Stat Major român la sfârșitul războiului antihitlerist.

[...] VIII. Concluziuni generale

Ca urmare a actului de la 23 August 1944 [...] armata română a trecut imediat la acțiune, răpind astfel germanilor orice posibilitate de a-și mai prelungi rezistența în acest spațiu „pe linia fortificată Focșani—Nămolosa—Brâila” pe Carpați sau pe Munții Apuseni.

Din expunerea situației operative — cunoscută în ziua de 23 august — a rezultat clar că organizarea și prelungirea rezistenței germane în primul rind pe linia F.N.B. era foarte posibilă, deoarece :

- stînga dispozitivului româno-german își păstra întreaga valoare combativă, avînd un front încheiat pe Moldova și Siret, pînă la Bacău ;
- întăriri importante erau în curs de transport către linia F.N.B., care era deja ocupată cu unități de fortificație ;
- în interior se dispunea de mari forțe române (9 divizii cu efective de război, 21 divizii de instrucție și 57 batalioane independente) și de importante efective germane, care ar fi putut interveni pentru apărarea istmului dintre Carpați și Dunăre.

Ca urmare însă a acțiunii imediate, efective și unitare a armatei române — alături de armata sovietică — nici o rezistență germană n-a mai fost posibilă astfel că, într-un ritm record de 8 zile s-a putut realiza :

- desceștarea armatei noastre de cea germană și curățirea întregului teritoriu al României de germani ;
- anihilarea diviziilor germane care se găseau pe frontul român în Moldova și Basarabia, deoarece li s-au răpit posibilitățile de retragere ;
- acoperirea pe cont propriu a granițelor noastre de vest și sud, pe un front de 1 400 km ;
- păstrarea intactă a tuturor comunicațiilor, stabilimentelor industriale și petrolifere, porturilor și depozitelor, precum și asigurarea navigației pe Dunăre.

Datorită acestor realizări, armatele sovietice au executat marșul lor strategic prin România, spre Ungaria și Bulgaria și au efectuat concentrarea lor, în centrul și vestul Transilvaniei, în deplină siguranță.

Între 24 august și 6 septembrie 1944, toate forțele române care au executat operațiunile de desceștere, curățire, acoperire, regroupare și cooperare cu trupele sovietice, au acționat sub Înalta conducere a majestății sale regelui.

2. De la 7 septembrie, forțele române de pe frontul din Transilvania și de pe Dunăre, au intrat sub ordinele Frontului 2 ucrainean, sub conducerea căruia au trecut la ofensiva care a dus la eliberarea Ardealului de Nord, la înfrîngerea Ungariei și cucerirea Budapestei, precum și la eliberarea unei mari părți din teritoriul Cehoslovaciei.

În operațiunile pentru Ardealul de Nord, cele două armate române au contribuit efectiv la distrugerea forțelor germano-maghiare din această provincie în două bătălii importante, înlesnind debușarea și înaintarea forțelor sovietice dinspre Bucovina și Moldova și participînd la cucerirea celor mai importante orașe din Ardeal : Cluj și Oradea.

În operațiunile asupra Ungariei, armatele noastre au contribuit la distrugerea forțelor germano-maghiare în șapte mari bătălii, date în condițiuni extrem de grele.

Operațiunile cele mai importante au dus la ruperea în două a dispozitivului inamic și la cucerirea celor doi umeri importanți ai apărării germane : Budapesta și munții din nord-estul Ungariei.

În acțiunea de eliberare a Cehoslovaciei, cele 2 armate române au cooperat strîns cu forțele sovietice, pentru distrugerea forțelor germano-maghiare, care rezistau în această țară, dînd șapte mari bătălii.

Cele mai importante dintre acestea au dus la reducerea marelui cap de pod inamic de la Zvolen, fapt care a permis reluarea ofensivei Frontului 2 ucrainean. sore Brno și Viena, și la încercuirea forțelor inamice, care rezistau în estul Cehoslovaciei formînd un mare intring în ansamblul frontului sovietic.

De asemenea, pe tot timpul operațiunilor din Cehoslovacia, forțele române au asigurat dreapta și spatele Frontului 2 ucrainean și au ținut legătura cu stînga Frontului 4 ucrainean.

După bătălia victorioasă a Moravei, armatele române participă la urmărirea inamicului înfrânt, ajungând pînă în zona : Zdirec, Mem.Brod, Humpolec (100 km sud-est Praga), unde au fost oprite ca urmare a capitulării forțelor germane din Boemia.

Pe timpul fazei care a dus la eliberarea Cehoslovaciei Regimentul 2 Care de luptă a acționat timp de 50 zile direct sub ordinele Armatei 7-a gardă sovietică, constituind singura forță blindată a acestei armate, pe care a sprijinit-o la forțarea râurilor Nitra, Váh și Morava și, în special, în bătălia pentru cucerirea orașului Bratislava.

În aceste operațiuni, Regimentul 2 Care de luptă a avut mari pierderi (11% din efective și toate carele de luptă), obținînd în schimb rezultate strălucite pentru care a fost citat de patru ori de mareșalul Stalin.

3. În concluzie, de la 23 august 1944 și pînă la 12 mai 1945, forțele române, în totalitatea lor sau în parte, au luptat alături de armatele sovietice, timp de 260 zile, luînd parte la 16 mari bătălii și 367 de lupte, în care au fost nimicite sau capturate toate forțele germano-maghiare care au încercat să se apere în Ardealul de Nord, în Ungaria și în Cehoslovacia.

În tot acest timp, în care au fost foarte puține zile și nopți de odihnă sau defensivă, armatele române au realizat următoarele performanțe care merită să fie subliniate :

- pătrunderi în dispozitivul inamic de la Mureș pînă în Boemia, însumînd peste 1.000 km ;

- străbaterea a 14 masivi muntoși*, pe timp de iarnă, cu temperaturi scăzute, cu zăpadă pînă la brîu și în regiuni cu totul lipsite de localități și adăposturi ;
- trecerea a 12 cursuri importante de apă, între care Mureșul, Tisa și Morava ;

- cucerirea și eliberarea a 3 831 de centre populate, dintre care 53 de orașe și 180 de centre importante ;

- participarea la cucerirea marilor orașe : Cluj, Oradea Mare, Debretin, Budapesta, Kosice, Lucenț, Bratislava ;

- capturarea de 103 214 prizonieri** (inclusiv cei 4 000 luați de Regimentul 2 care de luptă) la care se adaugă peste 17 000*** morți lăsați de inamic, pe teren, în afară de numeroși morți și răniți pe care i-a ridicat.

De asemenea, sunt demne de relevat următoarele fronturi pe care au operat armatele române :

- 1 400 km, front de acoperire pe frontiera de nord-vest a țării și pe Dunăre, din care 520 km constituiau sectoare de mare luptă ;

- 120 pînă la 200 km, pe timpul fazei a 2-a ;

- 100 pînă la 120 km, pe timpul fazei a 3-a și

- 50 pînă la 130 km pe timpul fazei a 4-a.

Cifrele ultimei faze, comparate cu lățimea Slovaciei (70—150 km), arată că greul în lupta de eliberare a acestei țări a fost dus de forțele române.

4. Aportul armelor speciale, în această campanie, a fost dintre cele mai hotărîtoare, astfel :

a) Aeronautica a intervenit, pe timpul operațiunilor de curățire și acoperire, cu toate forțele de care dispunea, totalizînd 280**** avioane, 174 baterii tunuri anti-aeriene și 14 baterii proiectoare, iar în restul campaniei cu forțe, care au atins un maximum de 239 avioane și 73 baterii antiaeriene, în faza de eliberare a Cehoslovaciei.

Activitatea ei însumează peste : 4 200 misiuni ; 8 300 ieșiri avion ; 11 000 ore de zbor ; 1 350 tone bombe lansate.

Rezultatele acestei activități au fost dintre cele mai importante, în special în bătălia pentru Budapesta și în operațiunile de eliberare a Cehoslovaciei. Ele totalizează următoarele distrugerii, provocate la inamic :

- 68 care de luptă și 526 autovehicule ; 26 baterii artilerie ; 15 nave scufundate pe Dunăre ; 92 trenuri, 68 gări, 24 întreruperi de căi ferate ; 7 aerodromuri, din care 2 la Budapesta ; 8 poduri, din care 2 peste Dunăre (Budapesta) ; 27 fabrici.

* În realitate, numărul masivelor muntoase străbătute de armata română de la 23 august 1944 s-a ridicat la 20.

** Cifra exactă este 117 798 de prizonieri

*** 18 731 găsiți pe teren.

**** În baze, școli și centre de instrucție se mai găseau peste 1 000 avioane de școală și antrenament, care n-au putut fi folosite în operațiuni.

În lupte aeriene au fost obținute asupra inamicului peste 100 victorii. În plus, pe timpul operațiunilor de curățire, au fost capturate, pe diferite terenuri germane, 220 avioane și 474 autovehicule.

Pierderile aeronautice, pe timpul operațiunilor, se ridică la : 339 avioane, 106 guri de foc antiaeriene și 865 oameni, dintre care 240 personal navigant.

b) Marina regală a intervenit pe timpul operațiunilor de curățire și acoperire, cu totalitatea mijloacelor de care dispunea — 70 nave, 28 baterii și 6 batalioane — cu un efectiv de peste 21 000 oameni din care a pierdut 1 354 soldați și ofițeri.

Între pierderile mari provocate trebuiesc subliniate : 430 nave și vase inamice fluviale și maritime capturate ; 60 nave și vase inamice scufundate sau sabordate.

Dintre navele cu care s-a început acțiunea de curățire 66 nave de război și 26 alte nave și vase diferite, au fost luate în folosință de forțele navale sovietice, astfel că n-au mai putut acționa în cadrul marinei regale.

Din această cauză, între 20 septembrie 1944 și 12 mai 1945, rolul marinei regale române a fost mai redus, limitându-se la asigurarea navigației pe Dunăre și la mare, în apele teritoriale române.

Totuși, și în această perioadă, marina regală a lucrat cu 50 de vase diferite, în special pe Dunăre, folosind efective totale de 2 765 oameni.

Rezultatele au fost dintre cele mai apreciable, deoarece, dragându-se peste 20 130 mine, s-a redat navigației întregul curs al Dunării și s-au intensificat transporturile la maximum.

c) Pontonierii au avut o contribuție deosebit de importantă, în tot cursul campaniei ; pontonierii de fluvii au lucrat exclusiv în profitul forțelor sovietice.

Activitatea lor a început chiar pe timpul fazei de acoperire, când au întins 2 poduri peste Dunăre (mutate în cinci puncte diferite, de la Giurgeni la Calafat), pentru trecerea trupelor Frontului 3 ucrainean în Bulgaria.

Lucrările lor pe faze au fost următoarele :

— faza 2-a : 10 poduri peste 5 cursuri de apă ;

— faza 3-a : 11 poduri dintre care 1 pe Dunăre și 6 pe Tisa ;

— faza 4-a : 16 poduri dintre care 3 pe Dunăre și 4 pe Tisa.

Pentru aceste realizări trupele de pontonieri au primit mulțumiri și elogiî din partea comandamentelor sovietice (generalul de corp de armată Kotlar, comandantul genului Frontului 3 ucrainean, colonelul Nominas, comandantul Brigăzii 5 pontonieri sovietice și locotenent-colonelul de gardă Gurin, comandantul unui regiment de infanterie sovietic).

d) Pionierii au colaborat cu trupele de uscat dându-le un sprijin neprețuit, atât în luptă, cât și în lucrările care au ușurat mișcarea înainte a armatelor operative. Astfel, între lucrările cele mai importante, sunt demne de menționat următoarele : 354 de poduri, construite din nou ; 183 de poduri reparate ; 687 km drumuri amenajate sau dezapezite ; 485 cîmpuri de mine plantate sau deplantate.

Pentru aceste realizări s-au primit mulțumiri scrise și verbale de la numeroși comandanți și ofițeri sovietici între care și de comandantul genului Armatei 40-a sovietică, eroul general-maior de geniu Petrov.

e) Trupele de transmisiuni au asigurat, tot timpul, în condițiuni perfecte, legăturile operative pe front și între front și interior, pe distanțe care au întrecut 1 000 km.

În acest timp s-a realizat : 20 330 km refaceri și întrețineri de circuite permanente ; 119 540 km construcții, întrețineri, exploatare și stringeri de circuite în cabluri de companie ; 118 160 telegrame, transmise și recepționate prin rețeaua telegrafică ; 31 940 radiograme, transmise și recepționate.

f) Etapele, totalizînd efective în jur de 20 000 oameni, au asigurat deservirea materială a marilor unități operative și au participat la restabilirea comunicațiilor pe căile ferate și șosele, pe 5 artere principale de comunicații, atât în profitul armatelor române, cât și în profitul armatelor sovietice.

5. Armata română s-a angajat, după 23 august 1944, în operațiunile contra germano-maghiarilor cu toate forțele și efectivele armatei de uscat, aer și marină de care dispunea la acea dată [...].

La sfîrșitul campaniei forțele române, oprite în Boemia, după capitularea Germaniei, erau constituite din : 2 comandamente de armată, 4 comandamente de

corp de armată, 15 divizii *, 1 brigadă anticar, 1 regiment care de luptă, 1 regiment pontonieri fluvii, 1 corp aerian cu 3 flotile, 1 divizie antiaeriană cu 3 brigăzi, 2 detașamente de marină, 3 comandamente de etape.

Cuantumul efectivelor acestor forțe se ridică la 185 567 oameni ** și peste 50 000 cai.

Spre a menține acest plafon, s-au trimis continuu, din interior, completări, pentru înlocuirea pierderilor suferite, care se ridică la 169 822 oameni.

În total deci, armata română a întrebuițat în campania contra Germaniei și Ungariei un număr de 355 389 oameni ***, care indică efortul real, în efective, pe timpul războiului alături de armata sovietică.

În concluzie, pe timpul celor 260 zile de campanie, armata română a făcut un efort considerabil, concretizat atât prin contribuția ei operativă, în ansamblul operațiunilor din Europa, cât și prin efectivele angajate și pierderile foarte grele, pe care le-a avut.

Rezultatele au fost însă hotărâtoare pentru operațiunile din bazinul dunărean și au dus la o scurtare importantă a războiului.

De altfel, contribuția armatelor române și felul cum ele s-au bătut sunt evidențiate elogios, în numeroasele dovezi scrise și verbale ale Înaltului Comandament și ale celorlalte comandamente sovietice, alături de care au luptat, pentru cîștigarea victoriei finale.

Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond 948, dosar nr. 1 404, vol. 1, f. 170—177.

---

* Nu este inclusă „Divizia Tudor Vladimirescu-Debrețin“.

** În realitate efectivele armatei române aflate pe front la sfîrșitul războiului antihitlerist, inclusiv completările aflate în drum spre front, se ridicau la 198 522 de militari.

*** Efectivele totale s-au ridicat la 538 536 de militari.